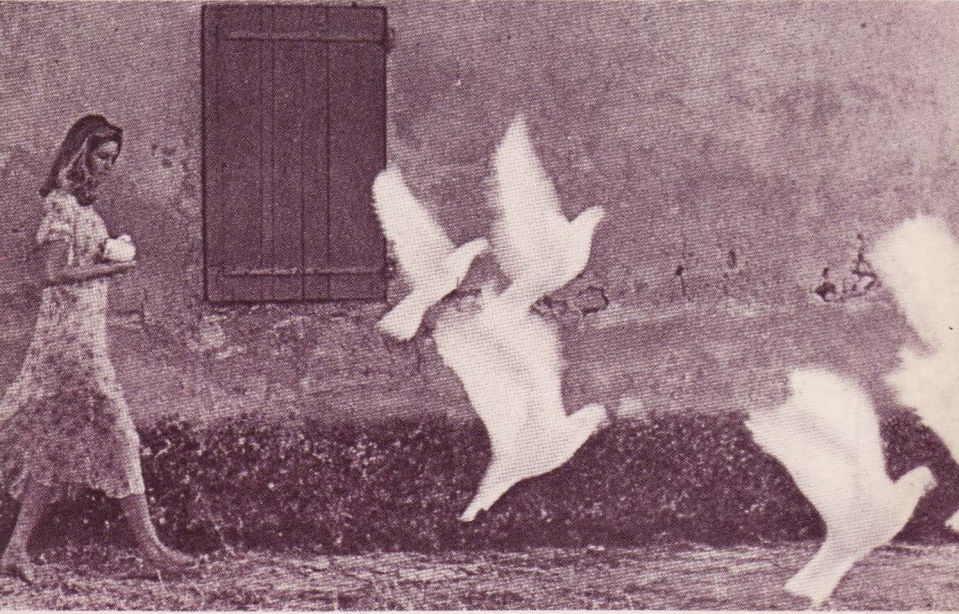

1971 NOBEL ÖDÜLÜ

YAŞADIĞIMI İTİRAF EDİYORUM

Pablo Neruda

Almanca'dan Çeviren
Ahmet Arpad

ALAN YAYINCILIK: 19
Çağdaş Edebiyat Dizisi: 6

★
CONFIESO QUE HE VIVIDO
YAŞADIĞIMI İTİRAF EDİYORUM
PABLO NERUDA

Almanca'dan Çeviren:
Ahmet Arpad

Birinci Baskı: 1975
İkinci Baskı: 1976
Alan Yayıncılık'ta Birinci Baskı: Kasım 1983

İkinci Baskı: Eylül 1990
Baskı: Cantekin Matbaa-ANKARA
Kapak Düzeni: Pano Grafik

ALAN YAYINCILIK
Çatalçeşme Sok. Torun Han No:40 Kat.3
Cağaoğlu/İST.
Tel: 511 26 00

Pablo Neruda
**YAŞADIĞIMI
İTİRAF EDİYORUM**
'anı'

Almanca'dan Çeviren
Ahmet Arpad

PABLO NERUDA

Güney Şili'de Parral'da doğdu. (12 Temmuz 1904). Bir tren makinistinin oğlu. Asıl adı Naftali Ricardo Reyes. Diplomat olarak Birmanya, Çin, Siam, Japonya ve Hindistan'da bulundu. İspanya İç Savaşında Cumhuriyetçileri destekledi. İkinci Dünya Savaşı sonrasında milletvekili seçildi. Şili edebiyatında "Mundonovismo" (yeni evrencilik) akımının öncüsü oldu. 1971 Nobel ödülünü aldı. desteklediği Allende yönetimini deviren Pinochet darbesinden birkaç gün sonra 23 Eylül 1973'te öldü. Türkçeye ilk kez 1960'ların başında Enver Gökçe tarafından kazandırılan Neruda (yeni basımı Şiirler, Dayanışma Yayınları), Hilmi Yavuz (Seçme Şiirler Cem Yayınları) ve Said Maden tarafından da çevrildi (20 Aşk Şiiri ve Ümitsuz Bir Şarkı, Varlık Yayınları ve Kara Ada Defteri, Altın Yayınlar). Şöyle diyor Neruda.

"Şiiri kim öldürebilir ki? Kedi gibi yedi canlıdır şiir. Ona işkence ederler, sokaklarda sürüklerler, üstüne tükürürler, alay ederler, etrafını dört duvarla çevirirler, sürgüne yollarlar, ama şiir bütün bunları yaşar, tertemiz bir yüzle, gülümseyerek ortaya çıkar sonunda..."

İÇİNDEKİLER

Taşralı Bir Genç	7
Tek Başına Şehirde	31
Bu Dünyanın Yolları	55
Işık Saçan Yalnızlık	75
Yüreğimde İspanya	105
Şehitleri Aramak İçin Yola Çıktım	127
Çiçekler Açan, Dikenli Meksika	143
Anavatan Karanlıklarda	159
Sürgün Hayatının Başlangıcı ve Sonu	185
Deniz Yolculuğunun Dönüşünde	209
Şairlik Bir Meslektir	237
Sevgili Acımasız Vatan	307
Bitiriş Sözü / Curt Meyer Clason	325

İnsan, hayatında bazı şeyleri unuttur. Benim de hayatımda unuttuğum anılarım vardır. Onlar toz olmuştur ya da kırılan bir bardağın artık birleştirilmeyen parçaları gibidir.

Benim anılarım, hayâletlerle dolu bir galeridir. Belki ben kendi hayatımı değilde, başkalarının hayatını yaşadım. Bu sayfalarda geriye bıraktığım anılar arasında bazıları sararmış yapraklar gibi yere düşecek, ölecektir. Oysa, bazı anılarım zamanla yeniden canlanacak, yeniden hayat bulacaktır.

Benim hayatım, bütün hayatlardan oluşmuş bir hayattır. Bir şair hayatıdır.

P.N.

Taşralı Bir genç

...volkanların altında, karlı dağların önünde, büyük göllerin arasında, güzel kokulu, sessiz ve vahşi Şili ormanı.... İnsan ayağı, ölü yaprakları eziyor, çürümüş bir dal kırılıyor, dev ağaçlar eğribüğü bedenlerini kumuldatıyor, balta girmemiş ormanların bir kuşu, uçarak geliyor, kanatlarını çarpıyor, dalların gölgesine konuyor. Defne ağacının kokusu burnuma çarpıyor, tâ ruhumu yayılıyor.... Selvi ağacı yolumu kesiyor... Burası dikine bir dünya; kuşlardan bir toplum, yapraklardan bir kitle... Ayağım bir taş takılıyor, eğilip taşı kenara itiyorum. Koskoca, kırmızı tüylü bir örümceğin buz gibi bakışları ile karşılaşıyorum, bir yengeç kadar büyük... Böceğin biri zehirini fışkırtıp, çabucak gözden kayboluyor... Ayağa kalkıp yürüyorum, benim boyumu aşan eğreltiotlarının oluşturduğu bir ormanda... Yeşil donuk gözlerinden yaşlar damlıyor ve ben geçip gittikten sonra bile hâlâ titriyorlar... Çürümüş bir ağaç gövdesi; ne büyük bir hazine!... Siyah ve mavi mantarlar ona kulak takmış, kırmızı asalak bitkiler onu yakutlarla süslemiş, başkaları da ona sakal vermiş. Ve çürümüş dalları arasından fırlayarak, hayâlet gibi gözden kayboluveren bir yılanı görüyorum... Sanki ruh, ölü gövdeyi terk ediyor... Ötede daha bir sürü ağaç... Balta girmemiş bu sessiz ormanın oluşturduğu haldan yükseliyorlar... Hepsi de dimdik, dallarla dolu, bir mızrak gibi yükseliyor, kendine özgü bir biçimde.... Sanki bir makas onlara değişik şekiller vermiş... Bir yamaç. Aşağıda bir su, granitler arasından kendine yol açmış... Duru, tertemiz... Işık ile su arasında bir kuş, dans ederek uçuyor... Yanlarında durduğum bir sürü

sarı bitki başlarını sallayarak beni selâmlıyor... Arkamda kırmızı sarmaşıklar, balta girmemiş bu ormanın can damarları gibi yukarlara doğru yükseliyor... Kırmızı sarmaşık (*lapageria rosea*) kan bitkisi, beyaz sarmaşık ise kar bitkisi... Yapraklar hışırdadı ve bir tilki, sessizliği bozdu. Oysa sessizlik, bu bitkiler ülkesinin yasasıdır... Rahatı bozulmuş bir hayvanın uzaktan gelen haykırışı... Gizlenmiş bir kuşun ötüşü arada sırada... Bitkiler ülkesi sessizdir, bazen mırıltılar duyulur, bir fırtına gelip de herşeyi bozana kadar.

Şili ormanını tanımayan, bu dünyayı da tanımıyor demektir.

İşte bu dünyadan, bu sessizlikten çıktım yola ben... Dünya için şarkılar söylemeğe.

ÇOCUKLUK GÜNLERİ VE ŞİİR

Çocukluk günlerim boyunca unutamadığım tek şey, yağmur olmuştur. Güney kutbundan, ta Kap burnundan gelen bu yağmurların düştüğü topraklarda, anavatanımın uzak güneyinde hayata hazırlandım ben. Dünya için, şiir için ve yağmurlar için.

Çok gezip, çok yer gördüm. Anavatanımda korkunç bir güç olan yağmura başka ülkelerde rastlamadım. Aylarca, hattâ yıllarca yağmur yağardı. Uzun cam iğneler gibi yere inerdi yağmur. Bu cam iğneler damlarda kırılır ya da saydam dalgalar gibi pencerelere çarpardı. Bu ürkütücü yağmurda her ev fırtınalı denizde güç-belâ limana sığınmaya çalışan bir gemiye benzerdi.

Güney Amerika'nın yağmurları, bir kırbaç vuruşu gibi Çabucak gelip geçen ve gerisinde masmavi bir gökyüzü bırakan sıcak ülkelerin yağmuruna benzemez. Burada yağmurlar soğuktur, inatçıdır, gri gökyüzünden aralıksız inerler toprağa.

Evimin önündeki yol kısa zamanda çamur deryasına dönüşüyor. Penceredeki yağmur damlaları arasından bu çamurun ortasında bir öküz arabasının kaldığını görüyorum. Sırtına siyah bir keçe atmış olan köylü, yağmurda ve çamurda ilerlemekte güçlük çeken hayvanlarına kırbacı şaklatıyor.

Kaldırımlarda taştan taşla sıçrayarak, soğukta ve yağmurda okula giderdik. Sert rüzgârda şemsiye taşımağa imkân yoktu. Yağmurluk pahalı idi, eldiven giymekten de hoşlanmazdım, çizmeler su alırdı. Sobanın yanında kuruttuğumuz ıslak pantolonumu ve küçük lokomotifler gibi duman çıkan çizmelerimi basardı. Nehrin kenarında yoksulların oturduğu evler bu suların altında kalırdı hep. Bazen yer de sarsılırdı. Llaima volkanından kırmızı alevler çıktığını da görmüştüm.

Temuko, öncülerin yerleştiği bir kenttir. Geçmişi olmayan kentlerden biri. Bir sürü demir eşya satan dükkân vardır. Burada yaşayanlar genellikle okuma - yazma bilmedikleri için dükkânlardaki tabelâlarda çeşitli işaretler görülür. Örneğin, bir testere ya da koskoca bir asma kilit, ya da bir kepçe. Ayakkabı satan dükkânların da adı yoktur; bir ayakkabı, ya da çizme resmini kapıya asmak yeter.

Temuko'nun bugünkü durumunu uzun ve kanlı bir tarih içinde izlemek mümkündür. İspanyol'ların baskısı altında Araukan'lılar üçyüz yıllık mücadelelerinden sonra yine bu soğuk bölgelere

yerleşmek zorunda kalmıştır. Buna rağmen Şili'liler "Araukanya'nın kurtuluşu" adı altında savaşı sürdürmüşler ve buraların sahiplerini topraklarından çıkarmak için ateş ve kılıç kullanmaktan kaçınmamışlardır. Yerlilere karşı her şey kullanılmıştır. Ateş açılmış evleri yakılmış ve özel yasalar uygulanmıştır. Avukatlar topraklarını ele geçirmede uzmanlaşmışlar, yargıçlar onları haksız çıkarmıştır. En sonunda da alkol, bir zamanlar şair Don Alonso de Ercilla'nın "Araukana" adlı şiirinde cesaret ve güzelliklerini dile getirdiği bu gururlu ırkın sonu olmuştur.

Annem ve babam Parral'dan gelir. Benim doğduğum yerdir burası. Üzüm bağları vardır Parral'da; şarap akar buralarda. Annem daha onu hatırlamaadan, gözlerim ile ona baktığımı bilmeden ölmüş. Adı Dona Rosa Basoalto idi. Beni 12 temmuz 1904'te dünyaya getirmiş. Bir ay sonra da kötü bir hastalık onun yaşamını noktalamış ve ben annesiz kalmışım. Şili'nin orta bölgesi sayılan Parral'da küçük bir köylü için hayat zordur. Büyük babam Don Jose Angel Rayes'in azıcık toprağı ve çok çocuğı varmış. Amcalarımın adları bana, batmış ülkelerin krallarını hatırlatırdı. Amos, Oseas, Joel, Abadias... Babamın adı da Jose del Carmen idi. Çok genç yaşta baba evini terkederek, Talcahuano limanındaki doklarda işçiliğe başlamış. Aradan geçen yıllarda da katar şefliğine yükselmeyi başarmıştı.

Çakıl taşıyan bir yük treninde şeflik yapardı. Çok az kimse, çakıl treninin ne olduğunu bilir. Şili'nin güneyinde aylarca yağan yağmurlar, çok defa tren raylarını yerlerinden söküp atar. Bunu önlemek için de rayların yanlarını çakılla beslemek gerekir. Taş ocaklarında kırılan çakıl, alçak yük vagonlarıyla taşınırdı. Kırk yıl önce böyle bir trende çalışanlar gerçekten ağır iş yaparmış. Bu işçiler tarlalardan. küçük kentlerden ve hapishanelerden toplanırmış. Ben onları gördüm. Hepsi de iri-yarı ve kolları adaleli adamlardı. Onları çalıştıran şirket acınacak bir para veriyordu, çalışmak için başvuranlardan hayat hikâyesi istenmiyordu. Benim babam çakıl taşıyan bu trenlerin birinin şefiydi. Emretmeğe ve emir almağa kendini alıştırmıştı. Yaptığı yolculuklara bazen beni de alırdı. İspanyol'lar ile Araukanya'lılar arasındaki çetin savaşlara sahne olan Boroa bölgesinden kırılmış çakıl alırdık.

Bu bölgede doğa beni adetâ sarhoş ederdi. Kuşlar, böcekler ve keklik yumurtalarını görünce şaşkına dönerdim. Maden mavisi, koyu renkli bu yumurtaları yamaçlarda ve vadilerde bulurdum. Böcekler de toplardım. Hoşuma giderdi. En çok "yılan anası" adı verilen bir böceğı arardım. Siyah, parlak ve sert bir zırhlı olan, Şili

böceklerinin derebeyi sayılan büyük bir böceğe bu gülünç adı takmışlardır. Ağaç dallarının ya da fundalıkların arasında birden karşıma çıkınca önce şöyle bir ürperirdim. Üzerini kaplayan zırhı öylesine serttir ki, bastırmakla kolay kolay kırılmaz. Zırhı yüzünden de zehirli bir böcek değildir.

Benim bu araştırmalarım, bazen işçilerin de ilgi ve merakını çekerti. Babam onlara dikkat etmediği bir sırada yakındaki bir çalılıkta gözden kaybolurlar, benden daha akıllı, zeki ve güçlü oldukları için çok hoşuma giden, görmediğim böcekleri toplarlardı. İşçilerden birine nedense “keşiş” adını takmışlardı. Babama göre bu adam çok tehlikeli bıçak sallardı. Esmer yüzünde iki iz görmek mümkündü. Biri yukardan aşağı inen bir bıçak yarası izi, diğeri ise yatay bir izdi; hilekârca gülümseyen bir ağzı vardı. Bu adam en çok hoşuma giden böcekleri bulup getirirdi. Hele, bir defasında bulduğu “Copihue” böceğinin gökkuşağını andıran renkleriyle parlaltısını hiç unutmam. Sırtındaki kanatlarından kırmızı, menekşe, yeşil ve sarı renkler, sanki gözlerimi kamaştırıyordu. Ben bu böceği o gün ilk ve son kez gördüm. Birden parmaklarımın arasından kurtulduğu gibi kaybolup gitti. “Keşiş” de yanımda değildi ki, onu yine yakalayıp bana getirsin. Fakat o göz kamaştıran parlaklığı hiç bir zaman unutmadım. O dost insanı da unutmuş değilim. Bir zamanlar sonra babam bana ölümünü anlattı. Bir gün trenden düşmüş ve dik yamaçtan aşağı yuvarlanmış. Tren hemen durmuş, onu yamacın altında bulduklarında, “keşiş” artık bir kemik yığınının başına bir şey değilmiş. Babam böyle anlatmıştı.

O yıllarda içinde yaşadığımız evi anlatmak, gözönüne getirmek kolay değildir. Bundan altmış yıl öncesinin tipik, sınır kentlerinde rastlanan evlerden biriydi. Bütün evler içiçe gibiydi. Hepsinin kapısı bir orta avluya açılırdı. Burada aileler toplanıp birbirleri ile konuşurdu. Reye’ler Ortega’lara kitap ya da şemsiye ödünç verir, Candia’lar Mason’lardan iskemle ya da sırta sürmek için ödünç melhem alırdı. Bu evlerde bir köy yaşamı sürüp giderdi.

Mason ailesinin reisi, Emerson’u andıran ak saçlı Don Carlos Mason, kanun kitabını ve İncil’i tanıyordu. Ona emperyalist yerine, mucit demek daha doğru olacaktır. Mason ailesi hiç bir zaman para sahibi olmadan basımevleri, oteller ve mezbahalar kurmuştur. Ailenin kimileri gazete yönetmeni, kimileri de basımevi teknisyeni olmuştur. Ama zamanla her şey sona ermiş ve eskisi gibi yoksulluk günleri yeniden başlamıştır.

Bu evlerin girişinde fiçılar, hayvan koşumları, aletler ve adını bilmediğim bir sürü şey dururdu. Her aile, evine bir oda katma

çabasındaydı. Her evde başlanmış, ama tamamlanmamış bir merdiven, bir oda görmek mümkündür. Babalar, çocuklarına bir ninni gibi bunun bugün tamamlanacağını söylerlerdi. Oğulları üniversiteye başladığı gün bile umutlarını yitirmezlerdi.

Önemli günlerde ve törenlerde, Don Carlos Mason'un evinde toplanılırdı. Doğum günlerinde mutlaka şişte kuzu yenirdi. Artık saçları ağarmış olan aile reisi ile karısı Dona Micaela Candia uzun masanın başında oturlardı. Arkalarındaki duvarda, üzerine iğne ile küçük bir Amerikan bayrağı iliştirilmiş Şili bayrağı asılıydı. Bu, ailenin kanındaki karışım oranını ortaya koyuyordu. Öncelik, Şili'nin yıldızıydı.

Mason'ların evinde bir oda vardı ki, buraya çocukların girmesi yasaklanmıştı. Möblelerin üzeri daima beyaz örtülerle kaplı olduğundan gerçek renkleri hiç görmemişimdir. Bütün aile resimlerini koydukları bir albümleri vardı. Resimlerdeki kişileri, gerçekte olduklarından daha ince ve nazik bulurdum ben.

Bizde de duvarda annemin bir resmi asılıydı. Soluk yüzlü, ince endamlı ve siyah elbise giymiş bir kadın resmi. Şiire meraklı olduğunu söylemişlerdi, oysa annemin hiçbir şiirini görmedim. Ondan gördüğüm tek şey bu güzel resmiydi. Babam iki kez evlənmişti. Üvey annemin adı Dona Trinidad Candia Marverde idi. Benim çocukluğumun koruyucu meleği olan bu kadın, yumuşak kalpli ve iyilik severdi. Üvey annem şakacı ve iyi kalpliydi. Babam eve gelir gelmez, annem o zamanın ve o havalinin bütün kadınları gibi silik bir gölge oluverirdi.

O evde, içi ilgimi çeken eşyayla dolu büyük bir sandık vardı. Bir gün annem bu "kutsal" sandığı karıştırırken, ben de yanındaydım, öyle eğilmişim ki, birden kendimi sandığın içinde buluverdim. Biraz büyüyünce sandığı kendi başıma, gizlice açmağa başladım. Benim için bu sandığın önemli bir anısı vardır. Çünkü okuduğum ve çok heyecanlandığım ilk aşk romanını bu sandığın içinde bulmuştum. Bir sürü kartpostalı da orada bulmuştum. Kartların hepsi Maria Thielman adındaki kadına postalanmıştı. Gönderenin adı Enrique ya da Alberto idi, pek hatırlamıyorum. Çok güzel kartlardı. Üzerlerinde o günlerin sinema artistlerinin fotoğrafları vardı. Aradan geçen yıllarda bu kartlarda yazılanları daha bir merakla okudum. Çok güzel bir el yazısı ile kaleme alınmış bu kartlar, bir aşkın elçiliğini yapıyorlardı. Kartları göndermiş olan sevgiliyi gözümün önünde; şapkalı, elinde bastontaşıyanve kravatındaki iğnesi pırlantadan biri olarak canlandırmıştım. Bu adam çok ülke gezen biriydi herhalde. Dünyanın bir çok ülkesinde sevdiği kadına ateşli satırlar yazmıştı.

Maria Tielman'a âşık oldum. Gözümün önünde onu, yanma pek yaklaşılmayan, inciden bir taç taşıyan bir sinema artisti olarak canlandırmıştım. Fakat bu kartların annemin sandığında ne işi vardı? Bunu hiç öğrenemedim.

Temoko'da 1910 yılında okula başladım. Okul binası çok büyüktü. Sınıfları da bana tuhaf gelmişti. Binanın altında loş koridorlar vardı. Okulun üst katlarında ilkbaharda, kıyılarında yaban elma ağaçları dolu o güzel Cautin nehrinin akışını seyredirdim. Bazen de arkadaşlarla okuldan kaçarak, nehir kıyısına gider, ayaklarımızı soğuk sulara sokardık. Saatlerce orada oynadığımız olmuştur.

Benim gibi altı yaşındaki bir çocuğa okul binasının ölçüleri çok büyük gelmişti. Sanki binanın her yanı gizli şeylerle doluydu. Benim girmem yasak olan fizik salonu baştan çıkarıcı âletlerle doluydu. Hele kapıları daima kapalı duran kütüphane. Herhalde öncülerin çocukları okumağa meraklı değildi. İlgimi çeken yerlerden biri de, okulun alt katıydı. Loş koridorlarda daima sessizlik hüküm sürerdi. Mum ışığında burada arkadaşlarla savaş oyunları oynardık. Kazananlar tutsakaldıklarını sütunlara bağlardı. Temuko'daki bu okulun alt katındaki koridorların nemini ve küf kokan havasını bugün bile hissetmekteyim.

Yavaş yavaş büyüyordum. Kitaplar, ilgimi çekmeğe başladı. Buffalo Bill serüvenleri ya da Salgaris'in yolculukları ile hayâllere dalıyordum. İlk aşk duygularımı, Blanca Wilson'a yazdığım mektuplarda dile getirmişimdir. Bu genç kız, nalbantın kızıydı, ona delicesine âşık bir arkadaşımı, onun adına bu aşk mektuplarını yazmamı istemişti. Bu mektuplarla neler yazdığımı şimdi hatırlamıyorum, ama ilk sanat eserlerim onlardı. Günün birinde bu kızla karşılaşınca bana tepeden inme, "bu mektupları yazan siz misiniz?" diye soruvermişti. Eserlerimi inkâr edemedim ve karmakarışık duygular içinde "evet" deyiverdim. O da bana bir ayva verdi. Bu ayvayı hiç bir zaman yemedim bir hazine gibi sakladım. Okul arkadaşım bu şekilde kızın kalbinden silinince, ben ona aşk mektupları yollamağa devam ettim. O da bana her görüşmemizde ayva getirmeğe devam etmişti.

Okuldaki arkadaşlar benim edebiyatçı yanıma farketmemişi. Farkedenler de ilgilenmiyordu. Güneyin bu sınır bölgesi bir tuhaf yerd. Arkadaşlarımın adları Hauser, Smith, Taitos ya da Seranis idi. Albalas ve Franco'nun yanında bir İrlanda'lı adı ya da Polonyalı adına da rastlamak mümkündü.

Bazen, büyük ve kapıları kilitli ambara gizlice girerek, palamut savaşı yapardık. Bu ağacın meyvasım bedeninde hissetmemiş biri, nasıl acı verdiğini bilemez. Okul yolunda ceplerimizi palamutla doldururduk. Ben iyi bir savaşıçı değildim. Kuvvetli sayılmazdım, kafam da savaşa pek çalışmazdı. Böyle zamanlarda hemen bir kenara çekilir, palamuttan bir pipo ya da başka bir şey yapmağa çalışırdım. Aradan çok zaman geçmeden elimden aldıkları gibi, sırtıma da bir sürü palamut yağardı. İkinci sınıfa başladığımda okula giderken başıma, su geçirmeyen yeşil bir şapka giymeye başladım. Şapka ve arada sırada üzerime attığım yün pelerin de babamındı. Bazen onun kırmızı ve yeşil trenci fenerlerini de okula götürmeme izin verirdi. Sağanak altında yürürken, başımdaki yeşil şapkam su geçirmediği için çok gururluydum. Her zaman oynadığımız ambara girmiştik ki, çocukların kulakları sağır eden gürültüsü ile şaşkına döndüm. Birden başımdaki şapkamın havalarda uçtuğunu gördüm. Yakalamak için peşinden koştum. Ben ona yaklaştıkça, o benden uzaklaşıyordu. Çok şaşırmıştım. Şapkamı da o günden sonra bir daha görmedim. Bu anılarımı kronoljik bir düzende anlatmıyorum. O günlerde benim için büyük anlamı olan anıları bazen karıştırmaktayım. Bugünkü şair Neruda'yı hazırlayan nitelikler bence doğa ve sevgidir.

Bizim evimizin karşısındaki evde iki kız otururdu. Sık sık pencereden bana bakarlardı. Onların bu bakışı karşısında yüzümün kızardığını hissederdim. Benim ürkekliğim ve suskunluğuma oranla onlar erken gelişmişti. Bir gün evin kapısında otururken, kızların ellerinde bir şey tuttuğunu ve bana baktıklarını farkettiler. Onlara bakmamağa çalıştımsa da, başaramadım. Yavaşça yanlarına gittim. Otlardan ve tüylerden yapılmış bir kuş yuvasını gösterdiler bana. Bu yuvanın içinde küçük mavi renkte bir kaç yumurta vardı. Yumurtalardan birini elime almak istediğimde, kızlardan biri, önce benim üstümü aramaları gerektiğini söyledi. Ürkerek titrediğimi ve hemen yanlarından kaçtığımı hatırlıyorum. O iki su perisi ise ellerindeki kuş yuvasını göstererek peşimden koşmuşlardı. Kaçarak, yakındaki ve uzun zamandır boş duran babamın fırınına saklanmağa çalıştımsa da, kızlar beni yakaladılar, pantolonumu çekiştirmeğe başladılar. Neyse bu sırada babam içeri girdi. Boş fırının tezgâhı başında soluk soluğa bizi yakaladı. Olanlar o küçük mavi yumurtalara olmuştu. Kızlarla mücadele sırasında kırılmışlardı.

Hatırladığım şeylerden biri de; evimizin arkasındaki arsada çocukluk dünyamda önemli rolü olan ilginç oyuncaklar bulduğumdur. Günün birinde arsayı çevreleyen tahta perdede bir delik

keşfettim. Gözümü bu deliğe uydurup, baktığımda, yabancı otlarla kaplı bir başka arsa gördüm. Sanki ne olacağını önceden biliyormuşum gibi birden geriye çekildim. Tam o sırada küçük bir çocuk eli göründü delikte. Herhalde benim yaşımda olmalıydı. Şaşkınlığım geçip te, tekrar deliğe sokulduğumda, yerde oyuncak bir koyun gördüm.

Solmuş yünden yapılmış küçük bir koyundu. Bir zamanlar altında tekerlekler vardı herhalde, takılı olduğu yerler belliydi. O zamana kadar böylesine güzel oyuncak bir koyun görmemiştim. Hemen eve koştum ve tanımadığım o çocuğa bir armağan ile geri döndüm. Armağanımı aynı yere bıraktım. Yarı açılmış ve çok güzel kokan bir çam kozalağıydı bu.

Küçük çocuğun elini bir daha hiç görmedim. Böylesine güzel bir oyuncak koyuna da hiç rastlamadım. Bana verilen bu armağanı bir yangında kaybettim. Bugün bile ne zaman bir oyuncakçı dükkânının önünden geçsem, gözüm vitrinde böyle bir oyuncak arar. Boşuna. Böylesine güzel bir koyunu bir daha yapmamışlardı.

SANAT VE YAĞMUR

Yolların çamuru, soğuk, yağmur, kısacası Amerika'nın güneyinden gelen kış nasıl kötü ve herşeyi aksatırsa, bu bölgenin yazı da kavurucu sıcaklığı ile her yanı sarartırdı. Oturduğumuz kentin her yanı genç dağlarla çevriliydi. Belki de bu yüzden denizi görmeği çok arzuluyordum. Şansıma, babamın dostlarından biri o yaz kullanmamız için deniz kıyısındaki evini bize vermişti. Bir gün, trenci babam, elinde düdüğü ile sabahın dördünde hepimizi uyandırmıştı. O andan itibaren büyük bir karmakarışıklık ve gürültü içinde hazırlanmağa başlamıştık. Hava daha aydınlanmadığı için bütün odalarda mumlar yanıyordu. Kapılardan ve pencerelerden içeri giren rüzgârla mumların alevlerinin uzadığını, yılan gibi kıvrıldığını hatırlıyorum. Annem, kardeşlerim Laura ve Rodolfo ve anneme yardım eden kadın, koşuşup duruyorlardı. Koskoca şilteler rulo haline getiriliyordu. Götüreceğimiz eşya tren istasyonuna taşınacaktı. Arabaya yüklenen şilteler daha sıcaktı. Gece karanlığında uykusundan kaldırılan beni bir üşüme ve mide bulantısı almıştı. Yavaş yavaş her şey hazırlandı. Yoksul bir ailenin deniz

kıyısında yapacağı bir aylık tatil için yanına almadığı şey yoktu. Rutubet yüzünden her zaman nemli şilteleri, yanan ocağın kenarında kurutmak için kullanılan söğüt dalından sehpayı bile götürüyorduk. Her şey at arabasına yüklendikten sonra tren istasyonuna doğru yola koyulduk.

Trenimiz Temuko'dan Carahue'ya doğru yola çıktı. Hiç kimsenin yaşamadığı ve hiç bir şeyin ekilmediği topraklardan, insan eli değmemiş ormanlardan geçiyor, sonsuz tünellerde ve tepelerin arasına kurulmuş köprülerde sanki, yer sarsıntısı oluyormuş gibi her yanı, titretiyorduk. Arada sırada durduğumuz istasyonlar bu bomboş topraklarda bir kaç akasya ve elma ağacı arasında kendi başlarına terkedilmiş gibiydi. Araukanya'lı yerliler istasyonlarda o ilginç kıyafetleri ve yüzyıllar boyu kaybetmedikleri saygın görünüşleri ile gelip geçen trenlerin yolcularına kuzular,tavuklar, yumurta ve kumaş satmak için bekliyordu. Babam durduğumuz her istasyonda bir şey alıyordu. Araukanya'lı bir kadından bir tavuk, ya da başka bir şey satın alırken, pazarlık edişi sırasında çenesinde küçük sarı sakalının nasıl kımıldadığını görmek hoşuma gidiyordu. Yerliler söyledikleri fiyattan yarım Cenvanto bile aşağı inmiyorlardı.

Her istasyonun güzel bir adı vardı. Bu adların bir çoğu eski Araukanya'lılardan kalmıştı. Bu topraklarda İspanyol'lar ile bu toprakların ilk çocukları Şili'ler arasında sonsuz savaşlar yapılmıştı. Temuko'dan yola çıktıktan sonra durduğumuz ilk istasyon, Labranza'ydı. Sonra Boroa, Ranquilco ve yabancı bitki adlarını hatırlatan bir çok istasyonda durmuştuk. Bazıları da "gizli bal" "orman yakınındaki nehir" ya da "kuş dağı" gibi adlar taşıyordu. Küçük İmperial köyünden de geçtik. Kentin İspanyol valisince ölüme mahkûm edilen, ama sonra kurtulan şair Don Alonso de Ercilla burada yaşamıştı. 15. ve 16. yüzyılda İspanyol fatihlerin başkenti burasıydı. Ancak Araukanya'lılar anavatan için yaptıkları savaş sırasında yerle bir etmişlerdi. Ercilla'nın güzel ve gururlu diye sözünü ettiği kentte taş üstünde taş bırakmamışlardı.

Ve sonra nehir kıyısındaki kente vardık. Tren buraya yaklaşırken neşeyle düdüğünü öttürdü ve ovayı kapkara dumanlara boğdu. İstasyona girerken çanlar çalmağa başladı, ben geniş, gök mavisi ve sakın İmperial nehrinden gelen o güzel kokuyu içime çektim. Artık okyanusa yaklaşmıştık. Sayısız eşya denkleri ile küçük aileyi bir araya toplamak ve öküz arabası ile, bizi nehrin aşağısına götürecek gemiye doğru yola çıkmak, babamın zevkle yaptığı bir işti. Eşyamızı ve kendimizi küçük nehir gemisine yükledik. Kabine yoktu bu gemide. Ben en uca gidip oturdum. Makinalar homurdanarak,

inleyerek çalıştı, iki yandaki çarklar nehrin sularını karıştırmaya başladı. Yola koyulmuştuk. Güneyin az konuşan insanları, eşya denkləri gibi, güverteye yayılmış hareketsiz oturuyorlardı.

Geminin bir köşesinden bir akordeonun çıkardığı romantik ve aşk çağırısı iniltiler duyuldu. Onbeş yaşında bir kalp için, dağlar arasında akıp giden ve denize doğru yaklaşan büyük bir nehirde yolculuk yapmak kadar olağanüstü çekicilikte bir başka şey düşünemem.

Bu güzel yolculuğun sonunda vardığımız Aşağı-İmperial, renk renk damlı evlerin yan yana gelmesinden oluşan bir yerdı. Küçük nehir gemisinin yanaştığı eski iskeleden, okyanusun bana heyecan veren gürlemesini duydum. Dalgaların sahile vururken çıkardığı o ses; hemen bütün benliğimi doldurdu.

Kalacağımız ev, o aylarda ülkenin iç bölgelerinde harman makinası ile çalışan Don Horacio Pacheco'undu. Kıyı halkından kopmuş yerlilerin ve başka köylülerin buğday hasatına yardım ederdi. Bizim trenci ailesinin tanıdıkları arasına girişı birden olmuştu. Tenor sesi ile, her gelişinde evimize gürültü getirirdi. Bir zamanlar sonra yine dağlardaki işine giderdi. Benim için o zamanlarda Don Foracia, sert hayatın bir örneğı idi.

İmperial'da herşey benim için giz doluydu: Kaldığımız ev, bomboş sokaklar, tanımadığım kişiler ve denizin derinden gelen sesi, Evimizin yanındaki koskoca bahçe pek bakımlı değildi. Bahçenin bir köşesindeki beyaz kamelya, rüzgâr ve yağmurdan zarar görmüştü. Benim önemsiz kişiliğimden başka hiç kimsenin, çeşitli sarmaşıkların büyüdüğü ve şiirlerimin geliştiğı bu gölgelik yalnızlığa, geldiğini görmedim. Bu bakımsız bahçede ilgimi çeken bir şey daha vardı: büyük bir sandal. Bir gemi kazasından geriye kalmış bu öksüz, şimdi otların arasında dinleniyordu; onun için artık ne dalgalar vardı ne de fırtınalar...

Bahçede otların arasında haşhaş yetişiyordu. Bunları bilerek mi ekmişlerdi, yoksa kendiliğinden mi çıkmışlardı? Bunu soracak kimseyi bulamadım. Güvercinler gibi beyaz çiçekler vardı. Kan damlaları gibi kıpkırmızı olanları, kocaları ölmüş kadınlar gibi siyahları. Bu kadar çok haşhaş çiçeğini o zamana kadar bir arada hiç görmemiştim. Daha sonraki yıllarda da görmedim ya. Bu çiçekleri merakla seyretmeme rağmen, onlardan ürkerdim. Ancak arada sırada bir çiçeğı koparıp, kitabımın arasına koymadan da yapamazdım. Kırılan çiçek sapından ekşimsi sütü andıran bir sıvı akar, insancıl bulmadığım bir koku yükselirdi. Sonra, benim için uçamayan, büyük bir kelebeğin kanatları niteliğindeki, bu ipek

kadar yumuşak çiçekleri okşayarak, kitabımın sayfaları arasına sakladım.

İlk defa okyanusun karşısında durduğumda kendimden geçmiştim adetâ. Koskoca dağların arasında büyük denizin öfkesi egemendi burada. Koskoca bir yürek gürlüyor, evren sarsılıyor ve başımın üzerinden kar beyazı büyük bulutlar geçiyordu. Kıyıya ailemle beraber gelmişim. Yere örtüler yayıldı, ateşin üstüne çay ibrği kondu. Ağzıma attığım lokmalara kum karışıyordu ama, benim umurumda bile değildi. En çok korktuğum an; babamın bize günlük deniz banyosu emrini verdiği andı. Koskoca dalgalardan uzakta, kızkardeşim Laura ile beraber soğuk suların vücudumuza vurmasını beklerdik. Bir dalganın parmaklarının bizi dışarı, çekip denizin dağlarına götüreceğinden korkarak, kıyıda titrerdik. Kızkardeşim ve ben, elele dişlerimiz birbirine vurarak, morarmış dudaklarla kendimizi ölüme hazırladığımız anda babamın o trenci düdüğü bizi kurtarırdı.

Bu havalinin başka sırlarını da anlatmak istiyorum. Bunlardan biri, Percheron'lardı. Yoksulların oturduğu evlerin sonunda, tabakhane olduğunu tahmin ettiğim bir kaç büyük bina vardı. Bu binaların sahibi Fransız Bask'lardı. Şili'nin güneyinde bir çok yerde Fransız Bask'lar deri endüstrisini ellerinde tutuyorlardı. Bu binalarda ne olup bittiğini bilmiyordum. Fakat günün birinde, her akşam belirli saatte büyük kapılardan çıkan iri atların köyün sokaklarından niçin geçtiğini merak ettim. Bu koskoca atlara, Percheron deniyordu. Yeleleri suratlarını adetâ örtüyordu. Ayaklarındaki uzun tüyler de, tırısı kalktıklarında, ot demeti gibi sallanıyordu. Bu atlar kırmızıydı, beyazdı, sarıydı, hepsi de çok büyüktüler. Eğer yanardağlar yürüyebilseydi, herhalde bu dev atlar gibi yürürdü, diye düşünürdüm. Taşlı ve tozlu köy sokaklarından geçerken her taraf sarsılırdı. Boğuk boğuk kişnerler, toprağın altından geliyormuş gibi sesler çıkarak, sessizliği bozarlardı. Bunlar onurlu, heykel gibi ve eşine rastlanmayan atlardı. Hiç bir ülkede böyle atlar görmedim, Çin'de Ming sülâlesinin mezar yontularındaki atlardan başka. Ancak saygı değer taş bile, benim çocuk gözlerimle gördüğüm ve devlerin yaşadığı başka dünyadan gelmiş sandığım bu atlardaki heybeti canlandıramaz.

Çevremizde ve yakındaki ormanlarda bu atlardan çok vardı. Daha sonraki günlerde, siyah yünlü Ponço'larına, bürünmüş bir çok atlı gördüm. Zayıf ya da iri, kirli ya da parlak atlar, sahiplerinin onları bıraktıkları her yerde duruyor, yerdeki otları yiyor, geviş getiriyor, ya da burunlarından soluyarak, bekliyorlardı. Sahiplerine

ve buralara alışmış gibiydiler. Beklemenin sonunda sırtlarına yüklenen yiyecek, ya da başka şey dolu çuvallarla, saatlerce giden kötü patikalara tırmanıyor veya deniz kıyısındaki yolda tırıs kalkıyorlardı. Bazen karanlık tavernadan çıkan kendini bilmeyecek kadar sarhoş bir Araukanyalı'nın büyük zorluklar içinde dev gibi atın tırmandığını ve iki yana sallana sallana dağlardaki evine doğru yola koyulduğunu görüyordum. Nasıl yola çıktığını ve atının üzerinde nasıl oturduğunu gördüğüm bu yaratık, her sallanışında yere yuvarlanacak sanıyordum. Fakat o her defasında yeniden doğruluyor ve atının boynuna sarılarak, düşmemeğe çalışıyordu. Hiç bir avcının vuramadığı hayvan gibi, kilometreleri gerisinde bırakarak, yuvasına varmağı başarıyordu. O yıldan sonra daha bir çok yaz, aynı düzen tekrarlanarak, bu çekici yerlere geldik. Ben büyüdüm, kitaplar okudum, sevdim ve Temuko'nun acı kışları ile okyanus kıyılarının büyüğü yazı arasında çok satırlar yazdım. Ata binmeği öğrendim. Beklenmeyen dönemlerle dolu yollarda hayatım yenilikler kazandı. Birbirinin içine geçmiş bitkiler, susan ve bağırان orman kuşları, yeniden çiçek açan ve kudretli bir başpiskopos gibi kıpkırmızı cübbesi ile dağların üzerine kanat germiş ağaçları ile doğayı tanıdım. dokunulmaz ve yanma yaklaşılmaz gibi görünen, çiçeklerinden otlara hayat verici taze damlalar akıtan sarmaşıklar tanıdım. Atla yaptığım yolculuklarda sonsuz kıyılar ya da ıssız dağlarla ruhum arasında, daha doğrusu şiirim ile dünyanın yalnızlığı arasında ilk bağlantılar kuruldu. Aradan yıllar geçti, bu bağlantı, bu antlaşma bütün yaşamım boyunca sürdü.

İLK ŞİİRİM

Size bir kuş öyküsü anlatacağım. Budi gölünde çok sayıda kuğu avlanıyordu. Avcılar sandallarda sessizce kuğulara yaklaşıyor, sonra hızlı kürek çekerek iyice sokuluyorlardı. Kuğular da albatros kuşları gibi zor uçarlar. Avcılardan kaçmak isteyen kuğuların havalanması kolay olmuyordu. İyice sokulan avcılar, kalın değneklerle vura vura onları öldürüyorlardı.

Gününbirinde bana ölmek üzere olan bir kuğu getirdiler. Çok az rastlanan, siyah boyunlu bir kuğu. Bembeyaz bir kar yığınıını andıran vücudunun üzerinde dalgalanan boynu, simsiyah parlak

ipektenmiş gibiydi. Gagası turuncu, gözleri kırmızıydı.

Güney Imperial'da deniz kenarında Puerto Saavedra'daydı. Bana getirdiklerinde, hemen hemen ölmüş gibiydi. Yaralarını temizledim, ağzına ekmek ve balık parçaları soktum. Ama hepsini kustu. Buna rağmen kısa bir sürede kendine geldi, yaraları iyileşti ve dostu olduğuma inandı. Bir zaman sonra, yalnızlığın onu öldüreceğini kavradım. Böylece her gün koskoca kuğuyu kucağımda köyün sokaklarında taşıyarak, nehre götürmeğe başladım. Benimle beraber yüzüyordu. Balık tutmasını istiyordum. Suyun dibindeki taşları göstererek, üzerinde kayan gümüş renkli balıkları anlatmağa çabalıyordum. O ise hüznü gözlerle uzaklara bakıyordu hep.

Her gün, tam yirmi gün, onu nehre, nehirden de eve taşıdım durdum. Kuğu hemen hemen benim kadar büyüktü. Bir akşamüstü. her zamankinden daha düşünceli bir hali vardı. Yapma balıklarla ona avlamasını öğretmeğe çalışmama aldırmiyordu. Çok durgundu. Bunun üzerine yine kucağıma alıp, eve doğru yola koyuldum. Birden göğsüme yasladığı boynunun düştüğünü, kollarıma değdiğini hissettim. O gün, kuğuların ölmeden önce şarkı söylemediğini öğrendim.

Cautin'de yaz kavurucudur. Gökyüzünü yakar, buğdayları da. Her yan büyük bir uyuşukluk içindedir Buranın evleri yaz mevsimine göre yapılmamıştır; kışa da elverişli değildir. Dışarı çıkıp, tarlaların arasında yürüyorum, yürüyorum. Bazen yolumu şaşıyorum. Tek başımayım, cebim, topladığım böceklerle dolu. Elimde salladığım teneke kutuda biraz önce tuttuğum tüylü bir örümcek var. Yukarda gökyüzü görünmüyor artık. Ormanın içlerindeyim. Her yan ıslak, arada sırada ayağı kayıyor. Birden bir kuş bağırması. Chucao kuşunun haykırması bu. Balta girmemiş ormanda, devlerin arasında bir cüce gibi görüyorum kendimi. Başımın üzerinden bir güvercin uçuyor, dallardaki bir sürü kuş gülererek, benimle alay ediyor. Hava kararıyor. Evin yolunu zor buluyorum.

Babam henüz gelmemiş. Gecenin geç saatlerinde döner. Yukarı odama çıkıyorum. Salgari'yi okuyorum. Yağmur başlıyor, bardaktan boşanırcasına. Birden her yanı gecenin karanlığı ve yağmur dolduruyor. Ben burada yalnızım ve hesap defterimi mısralarla dolduruyorum. Ertesi sabah erkenden kalkıyorum. Erikler artık yeşil. Tepelere doğru koşuyorum. Yanıma bir paket tuz aldım. Bir ağaca tırmanıp, dalların arasına oturuyorum. Dikkatle bir eriği ısıriyorum üzerine biraz tuz ekmek gerekli. Sonra ağzıma atıyorum. Yüzlerce erik yedim belki, bu kadarı çok.

Evimiz yandığı için, yeni taşındığımız ev benim için sırlarla dolu idi. Bahçeyi çevreleyen çitin üstüne çıkıp, komşulara bakıyorum. Hiç kimse yok ortalıkta. Çitin bir kaç sopasını yerinden oynatıyorum. Bir kaç zavallı örümcekten başka şey görmüyorum. Bahçenin bir köşesinde tuvalet var. Tuvaletin yanındaki ağaç tırtıl dolu. Bacım ağaçları, beyaz kadifeyle kaplı meyvalarını gösteriyor. Hiç bir y rine zarar vermeden at sineğinin nasıl yakalanacağını biliyorum. Mendille. Mendili kulağıma tutuyorum. Ne güzel bir vızıltı!

Nasıl bir yalnızlık bu, siyah elbise giymiş küçük şairin bu sınır bölgesine çektiği! Hayat ve kitaplar beni saran sınırları çözmeme yardımcı oluyor.

Dün gece yavaş yavaş okuduğum kitabı unutamıyorum: ekmek ağacı, Sandokan ve arkadaşlarının hayatını kurtarıyordu. Buffalo Bill'i beğenmiyorum, çünkü o kızılderilileri öldürüyor. Ama ne güzel ata biniyor! Ovalar ve kızılderililerin çadırları da çok güzel!

İlk şiirimi ne zaman yazdığımı bana çok defa sormuşlardır. Ne zaman doğmuştu benim ruhumda şairlik? Bunu hatırlamağa çalışacağım. Çocukluğumun ilk yıllarında, daha yazı yazmağı ilk öğrendiğim zamanlarda idi, birden geliveren bir duygu ile kafiyesi ölçüsü pek birbirini tutmayan kimi sözler yazmıştım. Bu kelimeler bana yabancıydı; günlük konuşmamda pek kullanmadığım sözler. İçimde bir sıkışıklık, o ana kadar bilmediğim biçimde bir korku ve üzüntü ile yazdım. Anneme yazılmıştı o kelimeler. Benim tanıdığım ve yumuşak gölgesi ile bütün çocukluğumu koruyan üvey anneme. Bu ilk yapıtımın beğenilip beğenilmeyeceğini bilmeden annemle babama gösterdim. Yemek odasında idiler ve alçak sesle konuşuyorlardı. Büyüklerin alçak sesli konuşması bence, onlarla çocukların dünyasını birbirinden ayıran geniş bir nehirdi. Çizgili kâğıdı, daha etkisinden kurtulamadığım duygulardan titreyen ellerle uzattım. Babam dalgın dalgın kâğıdı aldı, okudu ve yine geri uzattı.

“Nereden kopya ettin bunu?” diye sordu.

Sonra benim cevabımı beklemeden, annemle o önemli konuyu usul usul konuşmağa devam etti.

İşte hatırlayabildiğim kadarı ile ilk şiirim böyle ortaya çıkmıştı. Ve ilk şiirim üzerine yapılan eleştirme buydu. Bir sürü kitaptan oluşan bir nehirde yolunu bulmağa çabalayan bir insan gibi dünyayı tanıma çabamı sürdürdüm. Okuma hırsı gece - gündüz devam ediyordu. Deniz kıyısındaki küçük liman Saavedra'da bir kütüphane ve yaşlı şair buldum. Don Augusto Winter, bendeki bu edebiyat tutkusuna şaşırdı. “Okudun mu bunu?” diye sorarak, bana uzattığı

Vargas Vilâ, Ibsen, Rocambole'u bir devekuşu açlığı ile hiç seçmeden yuttum.

Günün birinde Tekumo'ya uzun boylu, elbisesi yere kadar inen ve alçak topuklu ayakkabılar giyen bir kadın geldi. Kız okulunun yeni müdürü idi. Ülkenin en güney ucundan geldiği söyleniyordu. Bu kadının adı Gabriela Mistral'di. Onu arada sırada küçük kentin sokaklarında görüyordum. Kendisinden çekiniyordum, oysa, bir gün götürüldüğüm bir ziyarette tanıyınca, yanıldığımı anladım. Çok insan canlısı bir kadındı. Esmer güzeli yüzünde, yerli ırkının izleri vardı. Kar beyazı dişleri her gülümsemesinde odaya bir aydınlık veriyordu sanki!

Onun arkadaşı olmak için çok genç, çok çekingen ve çok dalgındım. Bu kadını her zaman göremiyordum. Gördüğüm zamanlarda ise bana okumam için kitaplar veriyordu. Bu kitaplar, dünya edebiyatında en önde gelen ürünleri diye nitelediği Rus edebiyatından eserlerdi. Şunu söylemem gerekir ki, Gabriela beni Rus edebiyatçıları ile tanıştırmıştı. Tolstoy'u, Dostoyevski'yi, Çehov'u daha o zaman sevmiştim. Bu sevgi bugüne kadar sürmüştür.

ÜÇ DULUN EVİ

Bir gün bir harman yerine davet edildim. Harman yapılan yer, dağların içinde, kaldığımız köyden oldukça uzakta idi. Bu yolu tek başıma almak, dağdaki patikalarda at sürmek hoşuma gidiyordu. Belki bir serüvendi, ama yolumu şaşırsam, bana yardım edecek birine mutlaka rastlarım, diye düşündüm. Aşağı Imperial'dan atımla yola koyuldum. İnce denizin kıyısını izledim. Pasifik bütün öfkesiyle kayaları dövüyordu burada. En son yüksek tepeye varınca, kıyıdan ayrılıp Budi gölüne doğru yolumu sürdürecektim. Ancak göle giden yola sapmam için, önce tepe ile deniz arasındaki dar kıyı şeridini aşmam şarttı. Bir dalga daha kayalarda patladı. Deniz geriye çekilip de, yeni birdalga göndermek için kuvvet topladığı o kısa andan faydalanan ben ve atım, kaya ile su arasındaki bu son engeli aştık.

Bundan sonra yolumuz içperlere doğru devam edecekti. Şili'nin kıyıları bazen kayalıklar ve tehlikeli engellerle doludur. Fakat bu

kayalar çok yerde birden ortadan kaybolur ve göz alabildiğine, ucu-bucağı bilinmeyen kumsallar uzanır. Günlerce at sürebileceğiniz kumsallar, sanki ülkeyi bir kemer gibi sarar. Kutup denizinin gürlediği güneyden başlayıp, tâ yukarlara kadar uzanır giderler.

Biraz sonra orman başladı. İlk önce beni karşılayan, parlak koyu yeşil yaprakları ile fındıklar oldu. Her taraf fındık doluydu. Sonra eğrelti otları geldi. Güney Şili’de eğrelti otları o kadar yüksektir ki, bir atlı başını eğmeden altlarından geçebilir. Bazı yerlerde başım dallara değiyor, saçlarımın çiğden ıslandığını farkediyordum. Sağımda hâlâ Budi gölünü görüyordum.

Biraz sonra küçük bir düzlüğe rastladım. Burada göl sona eriyordu. Göl kıyısında yaşayan balıkçılar, ender rastlanan “lisa” balığını avlıyordu. Bu gümüş renginde ve geniş sırtlı bir balıktı. Balıkçılar bir sandala binip, suyun derin olmadığı yerlerde gezen balıkları izliyor ve birden ellerindeki üç dişli sopayı suya sallıyorlardı. Bir zıpkın görevini gören bu av aletlerini sudan çıkardıklarında, ucunda mutlaka bir balık takılı oluyordu. Bir an için güneşin vurduğu gümüş renkli sırtı titriyor, atıldığı sepetin içinde can veriyordu. Hava kararacağına yakın, atımı dağların kıvrımları arasında uzayıp giden yola vurdum. Tanımadığım bir orman kuşunun çığlığı ile irkildim. başımı kaldırdığımda, çok yukarlarda bir kartalın, ya da bir kondorun siyah kanatlarını sallaya sallaya beni izlediğini gördüm. Ortalık gittikçe kararıyordu. Arada sırada tilkilerin haykırışını duyuyor, bazılarının hızla yolu geçip karmakarışık ağaçların arasında kaybolduğunu görüyordum.

Yolumu şaşırmış olduğumu farkettilim. Çok sevdiğim orman ve karanlık, şimdi benim için bir tehlike olmuştu. Korkmağa başlamıştım ki, aniden bir atlının karanlıklardan çıkıp bana doğru gelmekte olduğunu gördüm. Ne yapacağımı düşünürken, atlı geldi ve yanımda durdu. Karanlığa rağmen, çevredeki köylülerden biri olduğunu farkettilim. Üzerine eski bir pelerin atmıştı. Binddiği atm kemikleri görünüyordu.

Başıma geleni anlattım ona.

Ona bakılırsa bu karanlıkta harman yerine varmam mümkün değildi. Bütün yöreyi avucunun içi gibi biliyordu. Benim gitmek istediğim yeri de tanıyordu. Açık havada geceleyibelceğimi ve bana uygun bir yer öğütlemesini istedim. Pek konuşkan bir adama benzemiyordu. Eliyle işaret ettiği patıkayı izlersem, iki-üç, kilometre sonra uzaktan bir evin ışıklarını görecektim.

“Bir otel mi?” diye sordum.

“Hayır, küçük bey. Sizi bu evde ağırlarlar. O evde yaşlı üç kadın

yaşar. Fransız asıllıdırlar. Kereste ticareti yaparlar. Otuz yıldır bu yörededirler. Her gelene kapıları açıktır. Sizi de konuk edeceklerdir.”

Köylüye yardımcı olduğundan teşekkür ettim. Cevap vermeden, geldiği gibi sıska atı ile karanlıkta kayboldu; ben de onun salık verdiği patikada yoluma devam ettim. Sonra ay yükseldi. Bembeyaz ve incecik bir yarım ay gökyüzünde parlamaya başladı. Uzun bir yolculuktan sonra, saat dokuz sularında uzaklarda köylünün anlattığı ışıkları seçmeğe başladım. Atımı mahmuzladım. Beni koruyacak olan bu kutsal binanın kapıları kapanıp, kilitlenmeden oraya varmalıydım. Biraz sonra oradaydım. Kütük yığınları ve talaşlar arasından geçip, tek başına duran evin kapısına vardım. Kapıyı vurdum. Önce yavaş sonra sertçe. Aradan dakikalar geçti. Sanki hiç kimse bana kapıyı açmayacakmış gibiydi. Fakat o anda bembeyaz saçlı, zayıf ve üzgün bakışlı bir kadın kapıda göründü. Keskin bakışlarla beni tepeden tırnağa süzdü ve günün bu geç saatinde gelen yolcuya sordu:

“Kimsiniz ve ne istiyorsunuz?” Bir hayâletin yumuşak sesiyle konuşuyordu.

“Ormanda yolumu kaybettim. Öğrenciyim. Hernandez’lerin harman yerine gidiyorum. Çok yorgunum. Bana sizin ve kardeşlerinizin iyi yürekli olduğunu söylediler. Bir köşede uyumak istiyorum. Sabah erkenden tekrar yola koyulacağım.”

Kadın, “Gelin içeri,” dedi. “Kendinizi evinizde gibi hissedin burada.”

Arkasından yürüdüm. Karanlık bir salonun kapısını açtı. Yağ lambalarını yaktı. Bunların camdan çok eski stilde lambalar olduğunu gördüm. Aitleri altın kaplı bronzdandı. Salonda rutubet kokusu burnuma çarptı. Yüksek pencereleri uzun kırmızı perdeler örtüyordu. Bütün koltuklara beyaz örtüler kaplanmıştı. Niçin?

Burası geçen yüzyıldan kalma bir salondur. Yorumlayamadığım, rahatsız edici bir rüya gibi. Üzgün bakışlı, ak saçlı kadın odanın içinde dolaşırken, ayaklarını görmüyordum; ayak sesleri de duyulmuyordu. Bir çekmeceyi açıp kapıyor, bir albümü eline alıp, yine yerine koyuyordu. Hiç konuşmadan.

Sanki bir gölün dibine düşmüştüm ve orada yorgun, hayâller içinde yaşıyordum. Birden odaya iki kadın daha girdi. İkisi de bana kapıyı açmış olan kadına tıpatıp benziyordu. Dudaklarında yumuşak bir gülüş vardı. Yanıma oturdular. Bu kadınlarında bakışı beni karşılayınanki gibi, melânkolikti; konuşmaya başladılar. Her konudan sözediyorlardı. Böceklerden, kuşlardan ve hatırlamadığım daha bir çok şeyden. Ne yaptığımı, hangi kitapları okuduğumu

sordular. Öğrenci olduğumu ve şu sıralar Baudelaire'i okuduğumu söyledim.

Sanki bir elektrik akımı geçmişti. Her üçünün de yüzünde bir aydınlık belirdi. Yorgun gözler ve donuk yüzler birden canlandı. Başka yüzler vardı şimdi karşımda, sanki biraz önceki suratlarındaki maskeyi de çıkarıp atmışlardı.

“Baudelaire!” diye bağırdılar. “Dünyanın oluşundan bu yana bu ad belki ilk defa yalnızlığımızda geçiyor. Kitapları var burada. Belki beş yüz kilometre bir çevrede onun mükemmel satırlarını okuyabilen tek insan bizleriz. Bu dağlarda hiç kimse Fransızca konuşmaz.”

Kızkardeşlerden ikisi, Fransa'nın Avignon şehrinde doğmuştu. Yine Fransız olan üçüncüsü ise Şili'de dünyaya gelmişti. Büyükbabaları, büyükanneleri, ve ebeveynleri çoktan bu dünyadan göçetmişti. Bütün akrabaları da ölmüştü. Üç kardeş yalnız başlarına yaşıyordu. Yağmura, rüzgâra, kerestelere, hizarlara, bu civarda yaşayan tek tük köylülere, hepsine alışmışlardı. Bu tepelerde, babalarından onlara kalan bu evde hayatlarını sürdürmeğe karar vermişlerdi.

Bir yerli kız kapıda göründü ve kadınlardan birinin yanma gidip, kulağına bir şey fısıldadı. Ayağa kalktılar. Ben de yerimden doğruldum. Salondan çıkıp, buz gibi koridoru geçerek, yemek odasına girdik. Şaşkınlıktan dilim tutulmuştu. Odanın ortasında yuvarlak bir masaya bembeyaz bir örtü örtülmüştü. Üzerindeki gümüş şamdanlarda mumlar yanmıştı. Beni şaşkına çeviren bu masada her şey gümüşlendi.

Sanki kraliçe Viktorya beni sarayına akşam yemeğine davet etmiş gibi bir ürkeklik kapladı içimi. Saatlerce at sürdükten sonra yorgun - argın, toz içinde bu eve gelmişim. Evin sahipleri sanki bir prensi bekliyorlarmış gibi bir yemek masası hazırlamışlardı. Beni, sürüsünü kapının önüne bırakmış ter içinde bir çoban gibi görmeliydiler.

Bu kadar güzel yemeği hayatımda az yerde yemişimdir. Ev sahipleri gerçekten mükemmel ahçıydı ve Fransız mutfağının en iyi yemeklerinin tarifleri de ebeveynlerinden onlara miras kalmıştı. Önüme konan her yemek benim için büyük bir sürprizdi. O akşam içtiğimiz şaraplar, kurallarına uygun olarak mahzende yıllandırılmış Fransız şaraplarıydı.

Yorgunluktan gözlerim kapanmasına rağmen, kadınların anlattığı ilginç şeyleri merakla dinledim. En büyük gururları, ahçılıkları idi. Bu sofraya onlara atalarından kalmış bir miras, bir kültürdü. Bu kültürden belki binlerce kilometre ötedeydiler, anavatanlarından

onları koskoca denizler ayırıyordu, ama onlar vazgeçmemişlerdi. O topraklara bir daha dönmeyeceklerdi. Sonra bana ilginç bir arşiv gösterdiler.

En genci, gülerek, “Bizler üç yaşlı deliyiz,” dedi.

Otuz yıl içinde dağdaki bu eve, yirmiyedi yabancı konaklamıştı. Bu yabancıların bazıları iş için, bazıları meraktan, bazıları da benim gibi raslantı sonucu gelmişti, çok ilgimi çeken ise, her konuk için ayrı bir kart tutmalarıydı. Bu kartta konuğun adı, geldiği tarih, gidiş günü veyediği yemekler yazılıydı.

“Bu yemekleri yazıyoruz ki, o kişi bir daha kapımızı çaldığında aynı şeyleri ikram etmeyelim diye.”

Sonra bana gösterdikleri odaya çıktım ve pazarda bir köşeye atılan patates çuvalı gibi kendimi yatağa attım. Sabah alaca karanlıkta uyandım. Hemen kalkıp, bir mum yaktım, elimi - yüzümü yıkadım ve elbiselerimi giydim. Hizmetçilerden biri atımı getirdiğinde, hava aydınlanmağa başlamıştı. Beni evlerinde konuk eden yaşlı kadınlara allahaısmarladık demeğe nedense çekiniyordum. İçimden gelen bir ses, o zaman bu güzel rüyadan uyanacağımı söylüyordu. İstemiyordum bunu.

Gençlik yıllarımda ilk günlerindeki bu anımdan kırkbeş yıl geçti aradan. Acaba dağlardaki bu Baudelaire hayranı üç kızkardeşe ne oldu? Eski Fransız şarapları ile dolu mahzenleri, yirmi mumun aydınlattığı yemek masaları ne oldu? Hızarları ve ağaçların arasındaki beyaz evlerinin alınyazısı ne oldu?

En kolay cevap mutlaka şudur: Ölüm ve unutulmak. Dağlar ve ormanlar, beni bir gece için kucaklarında koruyan bu dünyayı bağrına basmıştır. Fakat benim anılarımda ömrüm boyunca yaşayacaklardır, hayâller gölünün duru sularında olduğu gibi. Yaşasın bu üzgün bakışlı kadınlar, vahşi bir doğanın ortasında tek başlarına hayat mücadelelerine devam ettikleri ve eskiyi ayakta tuttukları için. Atalarının uzak ülkelerden getirdiği bir kültürü, yeryüzünün en unutulmuş köşelerinden birinde yaşatmağa ve korumağı başarmışlardır.

BUĞDAYLAR ARASINDA AŞK

Öğleden önce, neşeli ve canlı Harnandez'lerin çadırına vardım. O sabahki at sürüşüm ve geceki rahat uykum, bana gençlik canlılığını yeniden kazandırmıştı.

Harman yerinde atlar kullanılıyordu. Harman yerinin çevresinde duran bir kaç kişinin, dönmekte olan atlara arada sırada bağırımları ve bunun üzerine atların biraz daha hızlı yürümelerini seyretmek kadar tuhafıma giden başka şeye rastlamadım. Güneş iyice yükselmişti. Havanın berraklığında çevredeki dağlar bir pırlanta gibi parlıyordu. Bu yörede harman yerleri, bir bayram yerini andırır. Sarı buğdaylar, altın yığınları gibi yükselir, insanlar çalışır, koşuşur, neşe içindedir herkes. Çuvallar dolar, taşınır, kadınlar yemek pişirir, atlar kişner, köpekler havlar, buğdayların arasında çocuklar oynar.

Harnandez'ler ilginç bir aile idi. Saçları darmadağınık, sakalları günlerdir kesilmemiş, gömleklerinin kollarını kıvrımış adamlar, bellerine tabancalar sokmuşlardır. Baba, oğullar, kardeşler, amcalar hepsi birbirine benziyordu. Yüzleri ve elleri toz, yağ ve buğdaydan kirlenmişti. Aralarında pek konuşmuyorlardı. Bazen konuşurlardı elbet de! O zaman, alaylı sözler ederlerdi. Sık sık da kavga çıkardı aralarında. Kavgaları kısa sürer, sonra yine çalışmağa devam ederlerdi. Fakat ateşte buzağı çevirmekte, şarap içmekte ve gitar çalmakta onların üstüne yoktu. Sınır boyu insanları hoşuma giden insanlar. Burada yorulmadan çalışıp duran insanlar arasında, soluk yüzlü öğrenci ben, kendimi parmak çocuk gibi görüyordum. Fakat hepsi bana büyük yakınlık ve ilgi gösteriyordu.

Ateşte kızartılan etleri yedikten, saatlerce gitar çalıp, şarkı söyledikten sonra gözlerimiz yorgunluktan kapanırken, yataklar hazırlanmağa başlandı. Evliler ve kadınlar, tahtalar üstüne yataklarını hazırladılar. Erkekler ise çam dallarına kıvrılıp, örtüleri başlarına çektiler. Harman yerinde yığılı duran buğdaylardan bütün bir köy halkı yararlanır, diye düşündüm. Böyle bir yaşam benim için alışılmamış ve yeni idi. Çizmelerimi çıkarıp, yastık diye kullanacağım ot demetinin altına koydum. Elbiselerimi de çıkardım ve pelerinime sarılıp, uyumağa çalıştım. Benim yattığım yerde hemen horlamağa başlayan ötekilerden biraz uzakta idi.

Uzun süre gözlerim açık gökyüzüne baktım. Gecenin soğuşunu yavaş yavaş hissetmeğe başladım. Üzerime bir kaç ot demeti

örttüm. Gökyüzünde ay yoktu. Yıldızlar, yağmur suları ile yıkanmış gibi pırıl pırıldı. Sonra uykuya daldım. Fakat bir süre sonra -bilmiyorum aradan ne kadar zaman geçmişti- bir insanın benim yanıma geldiğini ve yanıma ilişmeğe çalıştığını farkederek. uykumdan uyandım. Çok korktum. Bu bilmediğim varlık bana sokuldukça otlar hışırıyordu. Bütün vücudum uyanmıştı. Titriyordum. Acaba ayağa fırlayıp bağırsa mıydım? Hiç kıpırdamadım. Başımın yanında soluklarını hissettim.

Sonra bir el yüzüme değdi. Bir kadın eli. Çalışan bir kadının eli. Alnımı, gözlerimi ve bütün yüzümü dikkatle okşadı. Ve sonra aç dudaklarıma değdi. Yabancı, kadın vücudu ile vücudumu sardı. Yavaş yavaş korkum yerini zevke terketti. Ellerim onun saçlarını, örgülerini, yüzünü, kapalı gözlerini kirpiklerini buldu. Ellerim sonra onun başka yerlerini de keşfetti. Göğüslerini, kalçalarını, baldırlarını ve beni sarmış olan bacaklarını. Tanımadığım bu kadının dudaklarının arasından tek bir söz çıkmıyordu.

Otların arasında hiç ses çıkarmadan sevişmek ne kadar zordu. Etrafımızda uyuyan ve ne olursa olsun uyandırılmamaları gerekir: başka erkekler de vardı. Fakat istenirse her şey mümkündür! Sonra her şey sona erdi ve yabancı kadın yanımda uykuya daldı. Ben ise içinde bulunduğum durumdan korkarak, bir süre gözlerimi kapayamadım. Az sonra hava aydınlanınca, ilk uyananlar yanımda yarı çıplak yatan kadını ve beni bulacaktı. Fakat bütün korkuma rağmen benim de gözlerim kapandı sonunda. Uyandığımda korku ile elimi yana doğru uzattım. Kimse yoktu, yalnızca otların arasında ılık bir çukur vardı. Uzakta. Bir kuş ilk sabah şarkısına başladı. Sonra ormandaki öteki kuşlar da ona katıldı. Yavaş yavaş herkes yattığı yerden doğruldu. Çalışma başlıyordu. Harman yerinde yeni bir gün başlamıştı.

Öğleye doğru herkes yemekte bir araya geldi. Yemek sırasında bütün kadınlara dikkatle baktım ve o gece beni ziyaret etmiş olan kadını bulmağa çalıştım. Fakat bazıları yaşlı, bazıları zayıf, bazıları da çok genç ve sardalya gibi sıskaydı. Etine dolgun ve iri göğüslü kadını arıyordu benim bakışlarım. Birden bir kadın sofraya yaklaşarak, kocasına kızartılmış et verdiğini gördüm. Bu olabilirdi. Oturduğum yerden bu saçları örgülü güzel kadının bir an için bana baktığını ve hafifçe gülümsediğini farkettim. Bu gülümseme büyüdü, büyüdü ve benim bütün benliğimi doldurdu.